

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αθήνα, 17 Φεβρουαρίου 2006

**Ομιλία του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Νικολάου Χ. Γκαργκάνα
στο Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Θεσσαλονίκης - 17.2.2006:**

**"Η σημασία των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων
για τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας"**

Κυρίες και κύριοι,

Θέλω να ευχαριστήσω τον Πρόεδρο κ. Μπακατσέλο και τα μέλη του Δ.Σ. του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Θεσσαλονίκης για την τιμητική πρόσκληση στην αποψινή εκδήλωση, καθώς μου δίνει την ευκαιρία να σας μιλήσω σχετικά με τη σημασία των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων για τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας.

Κατ' αρχάς, οι εξελίξεις στην ελληνική οικονομία το 2005 και οι προοπτικές για το τρέχον έτος στοιχειοθετούν μια συνολικά θετική εικόνα. Το 2005 ο πληθωρισμός διαμορφώθηκε στο 3,5%, δηλαδή αυξήθηκε λιγότερο από ό,τι αναμενόταν, παρά τη μεγάλη άνοδο της τιμής του πετρελαίου και τα μέτρα αύξησης της έμμεσης φορολογίας. Ωστόσο, εξακολούθησε να είναι υψηλότερος από το μέσο πληθωρισμό στη ζώνη του ευρώ. Επίσης, με βάση τις διαθέσιμες προσωρινές εκτιμήσεις της ΕΣΥΕ, ο ρυθμός ανόδου του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) διαμορφώθηκε στο 3,7%, σε σύγκριση με 4,7% το 2004, ενώ πολλοί αναλυτές είχαν προβλέψει μεγαλύτερη επιβράδυνση μετά τη λήξη των Ολυμπιακών Αγώνων. Εφέτος, εξάλλου, οι εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος είναι ότι το ΑΕΠ θα αυξηθεί με ρυθμό ελαφρά χαμηλότερο από ό,τι το 2005, ενώ ο πληθωρισμός θα υποχωρήσει κάπως, κυρίως επειδή από τον Απρίλιο και μετά θα εξαλειφθεί η επίδραση της περυσινής αύξησης του ΦΠΑ στον ετήσιο ρυθμό ανόδου των τιμών καταναλωτή, καθώς και επειδή η μέση ετήσια αύξηση της τιμής του πετρελαίου προβλέπεται να είναι μικρότερη από ό,τι πέρυσι.

Η Ελλάδα έχει πετύχει συνεχή άνοδο της οικονομικής δραστηριότητας και των πραγματικών εισοδημάτων τα τελευταία δέκα χρόνια. Στη 10ετία 1996-2005 ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές ήταν 3,9% και του πληθυσμού 0,4%, με αποτέλεσμα να έχει αυξηθεί το κατά κεφαλήν ΑΕΠ με μέσο ετήσιο ρυθμό 3,4%. Στην ίδια περίοδο, εκτιμάται ότι οι πραγματικές μέσες ακαθάριστες αποδοχές (προ φορολογίας) αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 2,6% και το πραγματικό καθαρό εισόδημα ενός μέσου μισθωτού με μέσο ετήσιο ρυθμό 2,1%. Η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου είναι επομένως σαφής, όποιο μέτρο και αν χρησιμοποιηθεί. Στη 10ετία 1996-2005, η σωρευτική αύξηση του κατά κεφαλήν πραγματικού ΑΕΠ φθάνει το 40%, των πραγματικών μέσων ακαθάριστων αποδοχών το 29% και του πραγματικού καθαρού εισοδήματος ενός μέσου μισθωτού το 23%.

Ωστόσο, παρά τη συνολικά θετική εικόνα, η ελληνική οικονομία υστερεί ακόμη σημαντικά έναντι των περισσότερο ανεπτυγμένων οικονομιών της ΕΕ όσον αφορά το βιοτικό επίπεδο. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε μονάδες ισοδύναμης αγοραστικής δύναμης) ήταν το 2005 κατά 23% χαμηλότερο από το μέσον όρο στην ΕΕ των 15. Επίσης, ορισμένα προβλήματα έχουν λάβει χρόνιο χαρακτήρα, υποδηλώνοντας την ύπαρξη διαρθρωτικών αδυναμιών. Χαρακτηριστικά αναφέρω τα εξής:

Πρώτον, ο υψηλός ρυθμός ανάπτυξης που επιτεύχθηκε την τελευταία δεκαετία δεν αφορούσε στον ίδιο βαθμό όλες τις γεωγραφικές περιοχές και όλους τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Κατ' επέκταση, παρά τον υψηλό ρυθμό βελτίωσης του μέσου βιοτικού επιπέδου, δεν βελτιώθηκε σημαντικά η σχετική οικονομική θέση ορισμένων κοινωνικών ομάδων, με αποτέλεσμα να παραμένει σημαντική η κοινωνική ανισότητα. Κατά την τελευταία δεκαετία ο "κίνδυνος φτώχειας" στην Ελλάδα παραμένει μάλλον σταθερός και κυμαίνεται μεταξύ 20% και 22%. Το ποσοστό ήταν 20% το 2003 (τελευταίο διαθέσιμο έτος). [Αυτό σημαίνει ότι για το 20% των νοικοκυριών το διαθέσιμο εισόδημα ή το επίπεδο κατανάλωσης βρίσκονται κάτω από τη "γραμμή

φτώχειας", δηλαδή κάτω από το 60% του μέσου εισοδήματος ή της μέσης κατανάλωσης αντίστοιχα. Ο σχετικός κίνδυνος φτώχειας περιορίζεται στο 17% όταν στο εισόδημα ή στην κατανάλωση περιληφθούν και η ιδιοκατοίκηση, τα ιδιοπαραγόμενα αγαθά, καθώς και αγαθά και οι υπηρεσίες που παρέχονται δωρεάν στα νοικοκυριά από τρίτους.] Από τη σκοπιά της οικονομικής και της κοινωνικής πολιτικής έχει ιδιαίτερη σημασία - όπως θα εξηγήσω αργότερα -- ότι το 28% των ηλικιωμένων (65 ετών και άνω) ή το 26% των συνταξιούχων βρίσκονται κάτω από τη γραμμή της φτώχειας.

Δεύτερον, η ανεργία υποχωρεί με μεγάλη βραδύτητα και το ποσοστό ανεργίας παραμένει σε απαράδεκτα υψηλό επίπεδο, λίγο κάτω από το 10%. Αυτό σημαίνει ότι το πρόβλημα είναι διαρθρωτικό, δηλαδή συνδέεται με δυσκαμψίες της ελληνικής οικονομίας.

Τρίτον, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών κυμαίνεται γύρω στο 7% του ΑΕΠ τα τελευταία χρόνια (7,8% το 2005). Βεβαίως, δεδομένου ότι η Ελλάδα έχει υιοθετήσει ως νόμισμά της το ευρώ και ότι η ελληνική οικονομία είναι ενσωματωμένη στην παγκόσμια, το έλλειμμα αυτό δεν αντιμετωπίζει πρόβλημα χρηματοδότησης και καλύπτεται με εισροές κεφαλαίων. Το ύψος του ελλείμματος δείχνει όμως ότι υπάρχει πρόβλημα ανταγωνιστικότητας.

Τέταρτον, παρά την υιοθέτηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ, ο πληθωρισμός επί σειρά ετών είναι υψηλότερος από το μέσο πληθωρισμό στη ζώνη του ευρώ. Η απόκλιση αυτή κατά ένα μέρος (δηλαδή κατά το μέρος που δεν οφείλεται στην ταχύτερη αύξηση των τιμών ορισμένων μη διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών) συνεπάγεται απώλεια ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Πράγματι, αν γίνει σύγκριση με 27 χώρες που είναι οι κυριότεροι εμπορικοί μας εταίροι και αφού ληφθούν υπόψη οι μεταβολές των συναλλαγματικών ισοτιμιών, οι σχετικές τιμές καταναλωτή της Ελλάδος αυξήθηκαν σωρευτικά την πενταετία 2001-2005 κατά 12,5% περίπου (εκφρασμένες σε κοινό νόμισμα), ενώ το σχετικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στη μεταποίηση αυξήθηκε σωρευτικά κατά 27,5% περίπου. [Πρέπει μάλιστα να πω ότι οι σχετικοί δείκτες ενδεχομένως υποεκτιμούν την απώλεια διεθνούς ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας που προέρχεται από το γεγονός ότι στο διεθνές εμπόριο αυξάνεται η παρουσία των αναδυόμενων οικονομιών, οι οποίες προσφέρουν τα προϊόντα τους σε πολύ χαμηλές τιμές.] Εξάλλου, αψευδής μάρτυρας της απώλειας ανταγωνιστικότητας είναι το γεγονός ότι ορισμένες επιχειρήσεις - πολλές από αυτές στη Βόρεια Ελλάδα, όπως γνωρίζετε καλύτερα από μένα - αναγκάζονται να κλείσουν.

Πέμπτον, η Ελλάδα αντιμετωπίζει, περισσότερο από κάθε άλλη ευρωπαϊκή χώρα, μια σημαντική δημογραφική πρόκληση. Στην Ελλάδα παρατηρείται γήρανση του πληθυσμού, η γεννητικότητα είναι ανεπαρκής και το εργατικό δυναμικό βρίσκεται μπροστά σε μια προοπτική συρρίκνωσης, με αποτέλεσμα να προβλέπεται - με βάση τις σημερινές τάσεις και το σημερινό θεσμικό πλαίσιο -- ότι στο μέλλον θα υπάρχουν όλο και λιγότερα άτομα σε ηλικία απασχόλησης για να υποστηρίζουν όλο και περισσότερα άτομα που έχουν υπερβεί την ηλικία αυτή. Επειδή η γήρανση του πληθυσμού έχει σοβαρές συνέπειες για τις μακροπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης, απαιτείται επείγοντως δράση για την αντιμετώπιση της πρόκλησης αυτής. Επιπλέον, το δημόσιο χρέος εξακολουθεί να βρίσκεται σε ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο σε σχέση με το ΑΕΠ, γεγονός που καθιστά επιτακτική την ανάγκη μείωσής του, ιδιαίτερα αν ληφθούν υπόψη οι δυσμενείς δημογραφικές προοπτικές και οι αρνητικές επιπτώσεις της γήρανσης στο ασφαλιστικό σύστημα.

* * *

Τι πρέπει λοιπόν να γίνει για να θεραπευθούν βασικές αδυναμίες όπως αυτές που συνοπτικά περιέγραψα και να ενισχυθούν οι αναπτυξιακές προοπτικές της ελληνικής οικονομίας; Και ποιες είναι οι προοπτικές αυτές μεσοπρόθεσμα;

Αρχίζω από τη διαπίστωση ότι οι θετικές παραγωγικές επιδόσεις των τελευταίων ετών οφείλονται σε σειρά ευνοϊκών παραγόντων. Ένας είναι η υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος και ο υψηλός βαθμός οικονομικής σταθερότητας και αξιοπιστίας που συνεπάγεται η συμμετοχή της Ελλάδος στην ΟΝΕ. Οι μεγάλες εισροές πόρων από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ασφαλώς συνέβαλαν και αυτές, μαζί με τους αντίστοιχους εθνικούς πόρους, στη χρηματοδότηση επενδύσεων για έργα υποδομής. Παράλληλα, έγιναν σημαντικές ιδιωτικές και δημόσιες επενδύσεις πριν από τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004.

Ειδικότερα, η υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος και η συμμετοχή στην ΟΝΕ έχουν μεταβάλει ριζικά και μη αναστρέψιμα τις νομισματικές συνθήκες, αλλά και το οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργεί η ελληνική οικονομία. Αρχικά επέφεραν μείωση των επιτοκίων, δημιουργώντας ευνοϊκές προϋποθέσεις για την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης. Γενικότερα εξάλλου, καθιστούν ευνοϊκές τις προοπτικές για χαμηλό πληθωρισμό.

Ο πληθωρισμός στη ζώνη του ευρώ είναι χαμηλός και τα επιτόκια, πραγματικά και ονομαστικά, βρίσκονται κοντά στα ιστορικά χαμηλά επίπεδά τους. Τα αποτελέσματα αυτά αντανakλούν τη νομισματική πολιτική που ασκεί το Διοικητικό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Πρωταρχικός στόχος του Διοικητικού Συμβουλίου κατά τη χάραξη της νομισματικής

πολιτικής είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών στη ζώνη του ευρώ, την οποία ορίζει ως ρυθμό πληθωρισμού χαμηλότερο αλλά πλησίον του 2% μεσοπρόθεσμα.

Επί δυόμισι χρόνια, οι μεσοπρόθεσμες και οι μακροπρόθεσμες προσδοκίες για τον πληθωρισμό - δηλ. ο πληθωρισμός που αναμένουν οι αγορές ότι θα υπάρχει σε 5 ή 10 χρόνια - διατηρήθηκαν σταθερές κοντά στο επίπεδο του 2%. Ως εκ τούτου, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ μπόρεσε να διατηρήσει αμετάβλητα τα βασικά βραχυπρόθεσμα επιτόκια της στο 2%. Ωστόσο, το Δεκέμβριο του προηγούμενου έτους το Διοικητικό Συμβούλιο αποφάσισε να αυξήσει τα βασικά επιτόκια κατά 25 μονάδες βάσης, σε 2,25%. Η απόφαση αυτή στηρίχθηκε στην άποψη του Συμβουλίου ότι μια αύξηση αυτής της τάξεως θα συμβάλει ώστε να παγιωθούν οι μεσοπρόθεσμες και οι μακροπρόθεσμες προσδοκίες για τον πληθωρισμό σε επίπεδα συνεπή με τη σταθερότητα των τιμών. Αυτή η εδραίωση των πληθωριστικών προσδοκιών αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου η νομισματική πολιτική να στηρίζει σε διαρκή βάση την οικονομική ανάπτυξη στη ζώνη του ευρώ. Όντως, τα επιτόκια παραμένουν πολύ χαμηλά σε όλες τις διάρκειες, τόσο σε ονομαστικούς όσο και σε πραγματικούς όρους.

Στο διάστημα μετά την αύξηση των επιτοκίων το Δεκέμβριο, έχουν αυξηθεί οι κίνδυνοι που θα μπορούσαν να ενισχύσουν τις πληθωριστικές πιέσεις. Οι κίνδυνοι αυτοί αφορούν τυχόν περαιτέρω αύξηση της τιμής του πετρελαίου, μετακύλιση της αύξησης της τιμής του πετρελαίου στις τιμές καταναλωτή σημαντικότερη από ό,τι τώρα προβλέπεται, πρόσθετες αυξήσεις των διοικητικά καθοριζόμενων τιμών και των έμμεσων φόρων στη ζώνη του ευρώ και - το σημαντικότερο - πιθανή εμφάνιση δευτερογενών επιδράσεων στη διαδικασία καθορισμού των μισθολογικών αυξήσεων και την τιμολογιακή πολιτική των επιχειρήσεων. Επιπλέον, η οικονομική δραστηριότητα έχει αρχίσει να βελτιώνεται και η βάση της ανόδου της έχει αρχίσει να διευρύνεται το δεύτερο εξάμηνο του 2005, και φαίνεται ότι η διαδικασία αυτή συνεχίζεται, αφού βεβαίως ληφθεί υπόψη ο συνήθης βαθμός μεταβλητότητας των τριμηνιαίων ρυθμών αύξησης του ΑΕΠ. Υπό τις συνθήκες αυτές, κατά τη συνεδρίασή του το Φεβρουάριο για τη χάραξη της νομισματικής πολιτικής το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ υιοθέτησε και πάλι στάση επαγρύπνησης, παρόμοια με εκείνη κατά την περίοδο αμέσως πριν από την αύξηση των επιτοκίων το Δεκέμβριο, προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι οι προσδοκίες για τον πληθωρισμό θα παραμείνουν ακλόνητα εδραιωμένες σε επίπεδα συνεπή με τη σταθερότητα των τιμών.

Όσον αφορά το μέλλον, οι αγορές έχουν ήδη προεξοφλήσει περαιτέρω αύξηση των επιτοκίων για τον επόμενο μήνα. Όπως δήλωσε ο Πρόεδρος Trichet στις 2 Φεβρουαρίου, οι προσδοκίες αυτές είναι εύλογες και συμβατές με τη δέσμευση της ΕΚΤ για διατήρηση της σταθερότητας των τιμών. Πιο μακροπρόθεσμα, οι αποφάσεις για την ενιαία νομισματική πολιτική θα εξαρτηθούν από τα νέα δεδομένα που θα υπάρξουν, τα οποία και θα αποτελέσουν τη βάση της αξιολόγησής μας σχετικά με τις προοπτικές της σταθερότητας των τιμών μεσοπρόθεσμα. Το Διοικητικό Συμβούλιο θα παρέμβει έγκαιρα και με τον τρόπο που απαιτείται προκειμένου να εξασφαλίσει ότι οι ενδεχόμενες πληθωριστικές πιέσεις θα τεθούν υπό έλεγχο και ότι οι προσδοκίες για τον πληθωρισμό θα παραμείνουν εδραιωμένες σε επίπεδα συμβατά με τη σταθερότητα των τιμών.

Είναι φανερό ότι οι ευνοϊκές επιδράσεις των περισσότερων από τους παράγοντες που οδήγησαν στις θετικές παραγωγικές επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας τα τελευταία έτη δεν θα διαρκέσουν επ' άπειρον. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να βρίσκουμε συνεχώς νέους τρόπους για να συντηρούμε και να αυξάνουμε τον αναπτυξιακό δυναμισμό της οικονομίας αλλάζοντας τη δομή της και ενισχύοντας την εξωστρέφειά της, τον εξαγωγικό της προσανατολισμό.

Ασφαλώς, η δομή της ελληνικής οικονομίας έχει αλλάξει σημαντικά τα τελευταία 30 χρόνια. Η συμμετοχή της γεωργίας στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν μειώθηκε από το 14% στο 6% και η συμμετοχή της μεταποίησης μειώθηκε από το 18,5% στο 11% περίπου. Η συμμετοχή του υπόλοιπου δευτερογενούς τομέα (δηλαδή των ορυχείων, της ενέργειας και των κατασκευών) έμεινε σταθερή στο 10-10,5%. Αντίθετα, η συμμετοχή του τομέα των υπηρεσιών αυξήθηκε από το 57% στο 73%. Η τάση αύξησης του βάρους του τομέα των υπηρεσιών μπορεί πράγματι να οδηγήσει σε μεγαλύτερη συμβολή του εξωτερικού τομέα στην ανάπτυξη, εφόσον διαφυλαχθούν και ενισχυθούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που έχει η χώρα μας σε δύο βασικούς κλάδους των υπηρεσιών -- τη ναυτιλία και στον τουρισμό.

Οι αλλαγές στην ελληνική οικονομία συνδέονται άμεσα με τη διαδικασία ριζικού μετασχηματισμού στην οποία βρίσκεται η παγκόσμια οικονομία. Συγκεκριμένα, συντελούνται βαθιές αλλαγές στην τεχνολογία και στα πρότυπα της παραγωγής και των εμπορικών συναλλαγών. Επιπλέον, λόγω της αυξανόμενης ενσωμάτωσης των αναδυόμενων οικονομιών στην παγκόσμια οικονομία, η Ευρώπη και ιδιαίτερα η Ελλάδα αντιμετωπίζουν όλο και περισσότερο, και σε μόνιμη βάση, την πίεση του διεθνούς ανταγωνισμού. Οι οικονομίες των νέων και των υποψήφιας μελών της ΕΕ, καθώς και των αναδυόμενων οικονομιών της ΝΑ Ασίας -- οι οποίες ως επί το πλείστον

χαρακτηρίζονται από χαμηλό εργατικό κόστος, χαμηλούς συντελεστές φορολογίας των επιχειρήσεων και του εισοδήματος από εργασία και γενικά περιβάλλον φιλικό προς την επιχειρηματικότητα -- είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστικές στις διεθνείς αγορές προϊόντων αλλά και ως προς την προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων. Παράλληλα όμως, οι ραγδαία αναπτυσσόμενες αγορές τους προσφέρουν εξαγωγικές και επενδυτικές ευκαιρίες για την Ελλάδα, όπως και για άλλες χώρες. Γενικότερα, η αυξανόμενη ολοκλήρωση της διεθνούς οικονομίας συνεπάγεται οφέλη για τις οικονομίες της ΕΕ, καθώς τόσο οι καταναλωτές όσο και οι επιχειρήσεις κερδίζουν από τις χαμηλότερες τιμές, ενώ αυξάνεται ο όγκος των διεθνών εμπορικών συναλλαγών και δημιουργούνται δυνατότητες για αύξηση της παραγωγικότητας και των πραγματικών μισθών και για ταχύτερη ανάπτυξη.

Είναι χρήσιμο, εξάλλου, να θυμηθούμε ότι η παγκοσμιοποίηση - με τις διάφορες μορφές της κατά τις τελευταίες δεκαετίες -- είχε συνολικά θετική επίδραση στο βιοτικό επίπεδο των πολιτών της Ευρώπης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτιμά ότι τουλάχιστον το ένα πέμπτο της αύξησης του βιοτικού επιπέδου στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 τα τελευταία 50 χρόνια είναι αποτέλεσμα της ενσωμάτωσης της ευρωπαϊκής στην παγκόσμια οικονομία -- και δεν υπάρχει τίποτε στην ιστορική εμπειρία που να υποδηλώνει ότι η ενσωμάτωση αυτή οδήγησε σε αύξηση της ανεργίας.

Υπάρχουν βεβαίως σήμερα φόβοι ότι ο εντεινόμενος ανταγωνισμός από χώρες με χαμηλό κόστος παραγωγής θα οδηγήσει στο κλείσιμο ή στη μετεγκατάσταση κάποιων επιχειρήσεων, στην αύξηση της ανεργίας ή σε υποβάθμιση των όρων εργασίας. Πράγματι, ενώ στο επίπεδο ολοκλήρωσης της οικονομίας η μέση παραγωγικότητα και το μέσο εισόδημα θα αυξηθούν λόγω των θετικών συνεπειών της παγκοσμιοποίησης, ορισμένοι παραγωγικοί κλάδοι ή ορισμένες ομάδες εργαζομένων είναι δυνατόν να πληγούν. Για να μπορέσει λοιπόν μια οικονομία να αποκομίσει πλήρως τα οφέλη της παγκοσμιοποίησης, θα απαιτηθούν προσαρμογές. Αυτό σημαίνει για τις επιχειρήσεις εξειδίκευση σε νέες γραμμές παραγωγής, εισαγωγή καινοτομιών και στροφή σε νέους κλάδους που έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα, και για τους εργαζόμενους απόκτηση νέων προσόντων, στροφή σε νέες ειδικότητες, ετοιμότητα για μετακίνηση σε άλλους κλάδους ή σε άλλες περιοχές. Ασφαλώς, οι προσαρμογές αυτές δεν είναι πάντοτε ανώδυνες. Γι' αυτό πρέπει ως κοινωνία να βρούμε τρόπους να προστατεύσουμε αυτούς που ενδεχομένως θα υποστούν τις αρνητικές συνέπειες των αλλαγών, δίνοντάς τους κίνητρα και δημιουργώντας ένα θεσμικό πλαίσιο που θα τους επιτρέψει να προσαρμοστούν ομαλά στις αλλαγές στον τρόπο ζωής και εργασίας τους.

Ας πάρουμε όμως τα πράγματα με τη σειρά. Για να αντιμετωπιστούν οι αδυναμίες της οικονομίας και για να επιτευχθούν σταθερά υψηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης μακροχρόνια, απαιτείται κατ' αρχάς να αποκατασταθεί η δημοσιονομική σταθερότητα και να διασφαλιστεί η σταθερότητα των τιμών. Παράλληλα, απαιτείται να συνεχιστούν οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και να επιταχυνθούν - σε ευρύ φάσμα τομέων της οικονομίας.

Σχετικά με την αποκατάσταση της δημοσιονομικής σταθερότητας, η εξέλιξη των δημοσιονομικών μεγεθών το 2005 δείχνει ότι η κατεύθυνση της δημοσιονομικής πολιτικής αντιστράφηκε και έγινε περιοριστική, συμβάλλοντας έτσι σε διόρθωση των δημοσιονομικών ανισορροπιών και, έμμεσα, σε συγκράτηση της ανόδου του πληθωρισμού. Ωστόσο, η δημοσιονομική προσαρμογή είναι σχετικά βραδεία, γεγονός που δεν επιτρέπει να μειωθεί σημαντικά το εξαιρετικά υψηλό δημόσιο χρέος.

Όσον αφορά τη σταθερότητα των τιμών στη χώρα μας, επειδή η ενιαία νομισματική πολιτική αποσκοπεί στο να διασφαλίσει πληθωρισμό ελαφρά χαμηλότερο του 2% μεσοπρόθεσμα στη ζώνη του ευρώ ως σύνολο και όχι σε επιμέρους χώρες, δεν μπορεί μόνη της να οδηγήσει στην εξάλειψη της διαφοράς πληθωρισμού μεταξύ Ελλάδος και της ζώνης του ευρώ ως συνόλου. Προκειμένου λοιπόν να επιτευχθεί και να διασφαλιστεί η σταθερότητα των τιμών στη χώρα μας απαιτείται, πρώτον, να ασκείται δημοσιονομική πολιτική που θα έχει ως στόχο την ολοκλήρωση της δημοσιονομικής εξυγίανσης, δεύτερον, να συμβάλλουν οι κοινωνικοί εταίροι στη διαμόρφωση μισθολογικών αυξήσεων και τιμολογιακής πολιτικής που θα είναι συμβατές με τη σταθερότητα των τιμών και με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και, τρίτον, να ασκείται πολιτική διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που θα αποσκοπεί στη συνεχή βελτίωση της παραγωγικότητας και στην ενίσχυση του εξαγωγικού προσανατολισμού και της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.

Έρχομαι λοιπόν στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις: αν και έχει επιτευχθεί σημαντική πρόοδος τα τελευταία χρόνια, η έκτασή τους δεν είναι ανάλογη με το μέγεθος των προκλήσεων τις οποίες αντιμετωπίζει η οικονομία. Συγκεκριμένα, απαιτούνται διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για να ενισχυθεί ο ανταγωνισμός και να γίνει πιο αποτελεσματική η λειτουργία των αγορών, να βελτιωθεί η παραγωγικότητα και να αυξηθεί το παραγωγικό δυναμικό της χώρας, ώστε τελικά να ενισχυθεί ουσιαστικά η διεθνής ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές θα ενθαρρύνουν και τη μεγαλύτερη δραστηριοποίηση του ιδιωτικού επιχειρηματικού τομέα, τόσο με επενδύσεις όσο και με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, ώστε να ενισχυθεί η ανάπτυξη και να μειωθεί η ανεργία. Ειδικότερα:

Προκειμένου οι μεταρρυθμίσεις αυτές να συμβάλουν στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και στη μείωση της ανεργίας, καθώς και - έμμεσα - στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, στην αντιστάθμιση των δυσμενών επιδράσεων της γήρανσης του πληθυσμού και στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, πρέπει να γίνει πιο αποτελεσματική η λειτουργία της αγοράς εργασίας και να αρθούν ορισμένα στοιχεία δυσκαμψίας. Παρά τα μέτρα που ελήφθησαν τα τελευταία 15 χρόνια, χρειάζεται να γίνουν ακόμη πολλά, ώστε η εργατική και η κοινωνικοασφαλιστική νομοθεσία να παρέχουν τα σωστά κίνητρα στα άτομα για να συμμετέχουν στην αγορά εργασίας (να εργάζονται), αντί να οδηγούν, όπως γίνεται μερικές φορές, σε διαίρεση ανάμεσα στους "εντός" και τους "εκτός" - ανάμεσα στους καλά προστατευμένους που έχουν δουλειά και σε εκείνους που δεν έχουν ούτε δικαιώματα ούτε δουλειά. Προκειμένου να διευκολυνθεί η είσοδος των νέων στην απασχόληση, ιδιαίτερη σημασία έχει και η καλύτερη ανταπόκριση των συστημάτων εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης στις ανάγκες της αγοράς εργασίας, ιδίως όσον αφορά τις δεξιότητες που αυτά παρέχουν. Επίσης, προκειμένου να μειωθεί η ανεργία και να διευκολυνθεί ταυτόχρονα η εισαγωγή καινοτομιών, πρέπει -- με την ενίσχυση της διά βίου μάθησης -- να αυξηθεί η δυνατότητα των εργαζομένων ανεξαρτήτως ηλικίας να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των νέων τεχνολογιών.

Προκειμένου οι επιχειρήσεις να αυξήσουν τις επενδύσεις τους, να επεκτείνουν τη δραστηριότητά τους και να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας, πρέπει το θεσμικό πλαίσιο των αγορών προϊόντων να αυξάνει την ανταγωνιστική πίεση πάνω στις επιχειρήσεις και ταυτόχρονα να καθιστά το περιβάλλον φιλικό προς την επιχειρηματική δραστηριότητα. Αυτό μπορεί να γίνει:

Πρώτον, με την προώθηση του ανταγωνισμού, την απλούστευση του ρυθμιστικού και ειδικότερα του φορολογικού περιβάλλοντος, την παροχή κινήτρων και την εξάλειψη των φραγμών στην επιχειρηματικότητα και ιδιαίτερα στην ίδρυση νέων επιχειρήσεων. Βεβαίως έχει παρατηρηθεί σημαντική πρόοδος στο πεδίο αυτό. Για παράδειγμα, τα οφέλη του ανταγωνισμού είναι προφανή στην αγορά κινητής τηλεφωνίας, όπου ο αυξημένος ανταγωνισμός έχει συμβάλει στη μείωση των τιμών και τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Επίσης, πρόσφατα μέτρα για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος περιλαμβάνουν την υιοθέτηση του νέου θεσμικού πλαισίου για τη λειτουργία των δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών, τη σύσταση υπηρεσίας για τον έλεγχο της οικονομικής διαχείρισης στον ευρύ δημόσιο τομέα, και την ενεργοποίηση του νόμου για τις συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

Δεύτερον, με τη διευκόλυνση της μετάβασης σε μια οικονομία βασισμένη στη γνώση, την ενθάρρυνση της χρήσης τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών και την τόνωση των επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο και σε έρευνα και ανάπτυξη. Ορισμένα μέτρα πολιτικής στις κατευθύνσεις αυτές περιλαμβάνονται σε νόμους που ψηφίστηκαν στα τέλη του 2004 και στη διάρκεια του 2005. Ειδικά πάντως όσον αφορά τη διευκόλυνση της μετάβασης σε μια οικονομία της γνώσης, πρέπει να αυξηθούν οι δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη ως ποσοστό του ΑΕΠ. Μέχρι σήμερα όμως, η Ελλάδα κατατάσσεται στην τελευταία θέση μεταξύ των 15 πιο ανεπτυγμένων χωρών της ΕΕ, ενώ εξακολουθεί να υστερεί και στον τομέα της χρήσης των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, αν και οι σχετικές επενδύσεις και η χρήση προσωπικών υπολογιστών και του Διαδικτύου αυξήθηκαν σημαντικά την τελευταία δεκαετία. Είναι λοιπόν απαραίτητο να ενθαρρυνθεί η χρήση των τεχνολογιών αυτών, καθώς παίζουν σημαντικό ρόλο στην άνοδο της παραγωγικότητας της εργασίας. Το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2005-2008 και η νέα "ψηφιακή στρατηγική" που παρουσιάστηκαν από την κυβέρνηση τον περασμένο Οκτώβριο υιοθετούν αυτές τις κατευθύνσεις.

Στη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος αλλά και στην αύξηση της παραγωγικότητας μπορεί εξάλλου να συμβάλει σημαντικά ο εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης, ώστε αυτή να γίνει πιο αποτελεσματική καθώς και πιο φιλική γενικά προς τους πολίτες, αλλά και ειδικότερα προς τις επιχειρήσεις - ελληνικές και ξένες - και τους εργαζομένους. Παρά την πρόοδο των τελευταίων ετών, μένουν πολλά να γίνουν για να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά το πρόβλημα της κρατικής γραφειοκρατίας και μια μορφή της, που είναι η υπερβολική "ρύθμιση" της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Πάντως αυτό το πρόβλημα είναι ευκολότερο να λυθεί. Αρκούν μια "φρέσκια" προσέγγιση στα πράγματα και κοινός νους, ενώ το δημοσιονομικό κόστος είναι μηδαμινό. Αντίθετα, το κόστος της σημερινής κατάστασης είναι σημαντικό για τις επιχειρήσεις και για τους πολίτες γενικότερα. Ειδικά όσον αφορά τις επιχειρήσεις, η περαιτέρω απλούστευση των διαδικασιών (ίδρυσης (ήδη έχουν γίνει σημαντικά βήματα) αλλά και η διευκόλυνση των εξαγορών και των συγχωνεύσεων μπορούν να συμβάλουν αποφασιστικά στην αύξηση της "ανταγωνιστικής πίεσης" που ανέφερα προηγουμένως και στη δημιουργία πιο ισχυρών και διεθνώς ανταγωνιστικών μονάδων.

Σε μια άλλη ομιλία μου στη Θεσσαλονίκη τον περασμένο Δεκέμβριο έθιξα τη γήρανση του πληθυσμού, ένα θέμα που φαίνεται χρονικά απόμακρο, ενώ στην πραγματικότητα είναι το μείζον πρόβλημα που διαγράφεται στο μέλλον και γι' αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία να ληφθούν από τώρα μέτρα πολιτικής για την αντιμετώπισή του -- όπως, π.χ., μέτρα για την ενίσχυση της γεννητικότητας.

Σήμερα θέλω μόνο να τονίσω ότι η αποκατάσταση της δημοσιονομικής σταθερότητας, την οποία ήδη ανέφερα, είναι απαραίτητη και επείγουσα, μεταξύ άλλων, και για να μειωθεί το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ πριν αρχίσουν να αυξάνονται οι δαπάνες που σχετίζονται με τη γήρανση του πληθυσμού. Παράλληλα, όταν το δημόσιο χρέος είναι υψηλό και ταυτόχρονα αυξάνονται τα δημοσιονομικά βάρη λόγω των σημερινών κανόνων λειτουργίας του συστήματος συντάξεων, δεν καθίσταται δυνατό να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά το πρόβλημα της φτώχειας, κατά το μέρος που αυτό συνδέεται με το χαμηλό επίπεδο συντάξεων μιας σημαντικής μερίδας του πληθυσμού (όπως επισήμανα στην αρχή της ομιλίας μου). Πρέπει λοιπόν να μειωθεί ταχύτερα το δημόσιο χρέος και να προχωρήσει το γρηγορότερο η μεταρρύθμιση του συστήματος συντάξεων. Έτσι θα δημιουργηθούν τα περιθώρια για την αντιμετώπιση της επιπλέον επιβάρυνσης των συστημάτων συντάξεων και υγείας από τη γήρανση. Θα δημιουργηθούν όμως και οι πόροι που θα επιτρέψουν μακροπρόθεσμα να ενισχυθούν, με μια αναδιανεμητική πολιτική μέσω του κρατικού προϋπολογισμού, εκείνες οι κοινωνικές ομάδες όπως οι χαμηλοσυνταξιούχοι, που βρίσκονται μόνιμα κάτω από το όριο της φτώχειας αλλά δεν είναι δυνατόν να ευεργετηθούν από μέτρα τόνωσης της απασχόλησης, εφόσον έχουν οριστικά εξέλθει από την αγορά εργασίας.

Παράλληλα, βεβαίως, τα διαρθρωτικά μέτρα για την αγοράς εργασίας και προϊόντων που ανέφερα προηγουμένως μπορούν και αυτά να συμβάλουν στην καταπολέμηση της φτώχειας, εφόσον η ανεργία ή η απόσυρση από την αγορά εργασίας λόγω αποθάρρυνσης επίσης αποτελούν βασικούς προσδιοριστικούς παράγοντες της φτώχειας.

* * *

Συνοψίζω λοιπόν: Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που έχουν υλοποιηθεί ή που προωθούνται στην ελληνική οικονομία κάθε άλλο παρά ασήμαντες είναι. Ωστόσο, η έκτασή τους δεν είναι ανάλογη με το μέγεθος των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η χώρα καθώς η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται σε διαδικασία ριζικού μετασχηματισμού. Χρειάζονται λοιπόν κι άλλες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, που μπορούν και πρέπει να παίξουν αποφασιστικό ρόλο για την αύξηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας, την ταχύτερη αύξηση της παραγωγικότητας και, τελικά, την πραγματική σύγκλιση του βιοτικού επιπέδου μας προς εκείνο των πιο αναπτυγμένων εταίρων μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τη μείωση της ανεργίας και την καταπολέμηση της φτώχειας. Δίνοντας τα κατάλληλα κίνητρα, μπορούμε να ενθαρρύνουμε τα άτομα να εργάζονται περισσότερο και τις επιχειρήσεις να λειτουργούν πιο αποδοτικά, να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους και να δημιουργούν θέσεις εργασίας. Γι' αυτό είναι απαραίτητο να εφαρμοστεί ένα καλά σχεδιασμένο πρόγραμμα ώστε οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις να προχωρήσουν σε ευρύ φάσμα τομέων της οικονομίας. Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις εξασφαλίζουν μεγαλύτερη ευημερία για τη χώρα συνολικά, αλλά συνεπάγονται κόστος, ενώ για να αποδώσουν χρειάζεται χρόνος. Γι' αυτό απαιτείται ένας καλά οργανωμένος διάλογος, για να κερδηθεί η εμπιστοσύνη και η στήριξη της κοινωνίας. Το γεγονός ότι η πραγματοποίηση των μεταρρυθμίσεων συνεπάγεται κόστος βραχυπρόθεσμα και ότι απαιτούνται ριζικές αλλαγές σε καθιερωμένες αντιλήψεις και φοβίες δεν σημαίνει ότι πρέπει να καθυστερήσουμε ή να αδρανήσουμε ως κοινωνία. Καθώς ο κόσμος έχει αλλάξει ριζικά, η παρούσα κατάσταση δεν είναι δυνατόν να διατηρηθεί για πολύ. Η Ελλάδα πρέπει να προσαρμοστεί δυναμικά στις αλλαγές που συντελούνται γύρω μας. Αν το κάνει, μπορεί να πετύχει περαιτέρω βελτίωση του βιοτικού επιπέδου της και πλήρη απασχόληση. Αν δεν το κάνει, το τίμημα θα είναι βαρύ.

* Το Civiltas.GR και ο «ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ» προτίθενται να απομακρύνουν το κείμενο αυτό από την ιστοσελίδα τους, εάν η αναδημοσίευσή του προσβάλλει κεκτημένα πνευματικά ή εμπορικά δικαιώματα (info@civiltas.gr)